

УДК 711.2

д.т.н., доцент Сингаївська О.І., д.т.н., доцент Іванченко Г.М.,
к.т.н., доцент Кошевий О.П., доцент Чередніченко П.П.,
Київський національний університет будівництва та архітектури

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МІСТОБУЛІВНИХ РІШЕНЬ В ОРГАНІЗАЦІЇ ПРИМІСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Розглянуто монографію к.т.н. Михайла Габреля „Підвищення ефективності містобудівних рішень в організації приміських територій“, яка вийшла в світ у видавництві „СПОЛОМ“ (Львів, 2014 рік) і призначена для студентів-архітекторів, урбаністів-практиків, науковців, фахівців з проблем просторової організації міських та приміських територій.

Ключові слова: просторова організація, приміська територія, містобудівні рішення, містобудівне регулювання.

У львівському видавництві „СПОЛОМ“ в цьому році вийшла в світ монографія к.т.н. Михайла Габреля „Підвищення ефективності містобудівних рішень в організації приміських територій“ [1], яка рекомендована до видання вченою радою Львівського національного аграрного університету. Монографія ілюстрована, з таблицями. Список літературних джерел має 123 назви.

Серед використаних джерел праці відомих фахівців і вчених Білоконя Ю.М. [2,3], Габреля М.М. [4], Дьоміна М.М. [5], Ключниченка Є.Є. [6], Куця Є.С. [7], Осітнянка А.П. [8], Плешкановської А.М. [9], Ступеня М.Г. [10] та ін. Автор також наводить з десятків своїх попередніх робіт (одна з них монографія), присвячених даній темі.

Рецензентами монографії виступили: д.т.н., завідувач кафедри будівництва ВСП Інституту післядипломної освіти Київського національного університету будівництва і архітектури Омеляненко М.В., д.т.н., професор кафедри міського господарства КНУБА Плешкановська А.М. та к.арх., доцент, завідувач кафедри архітектури і планування сільських поселень Львівського національного аграрного університету.

В монографії сформульовані теоретико-методологічні положення підвищення ефективності взаємодії міста і приміської зони в нових умовах розвитку держави, в основу чого покладено постулат системного просторового утворення міста і його оточення; класифіковано містобудівні завдання та обґрунтовано можливості їх реалізації з урахуванням змін у структурі відносин між містом і приміською зоною в містобудівному процесі; обґрунтовано нові підходи до містобудівного регулювання відносин міста і приміської зони.

Монографія розпочинається передумовою написаною доктором архітектури, професором, народним архітектором України Дьомінім М.М., який відмітив, що вона є актуальною, є логічним продовженням практичної діяльності автора, розвитком його бачення процесів містобудування, яке формувалось з участю наукових шкіл Київського національного університету будівництва і архітектури та НУ „Львівська політехніка“. Вона є актуальною та має важливе практичне значення для розв'язку ряду задач загальнодержавного значення. Важливість, зокрема, полягає у можливості використання результатів для коригування чинних методик проектування відносин міста і приміської території, для розробки спільних місцевих правил забудови та використання територій міста-центру й приміської зони, системного оновлення містобудівної документації.

Проблеми ефективного використання містобудівних засобів регулювання відносин міст і приміських зон розглянуто через призму теоретичного переосмислення з урахуванням нових умов у державі, інтеграції підходів і методів регіоналістики, містобудування, територіального планування та інших наук для підвищення ефективності містобудівних рішень. Територіальні ресурси та просторова організація міст стають важливим засобом суспільно-економічного розвитку держави, проте в містобудівній практиці часто приймаються рішення, які формують недосконале середовище та неефективне використання потенціалу розвитку міст і прилеглих територій. Однією з причин такого стану є недосконалість теоретичної платформи і методик обґрунтування проектних рішень з питань організації та розвитку містобудівних систем. Містобудівна наука недостатньо забезпечує вирішення проблем регулювання територіальних відносин міст і приміських територій на різних етапах проектування.

У першому розділі *«Теоретично-методологічні основи дослідження відносин міст та прилеглих територій»* проаналізована сутність відносин міст і прилеглих територій, дана класифікація містобудівних задач та обґрунтована модель визначення ефективності містобудівних рішень у регулюванні таких відносин. У проблемах просторової організації містобудівних систем виділено три групи причин: у сфері науки й освіти — відставання методології просторової організації містобудівних систем від інших системних наук (теорії систем, системотехніки), недосконалість методик просторового планування та формування системного мислення фахівців; у правовій сфері — недосконалість законодавчих і нормативних основ просторового планування; у сфері організації та управління — недостатня ефективність форм організації і контролю за рівнем просторового планування, участі місцевих громад у прийнятті рішень. З множини задач підвищення ефективності містобудівних

рішень щодо розвитку міста і приміської зони виділено дві групи: системного аналізу просторової ситуації та узгодженого розвитку міста і приміських зон.

Вимога зростання соціальної, екологічної й економічної ефективності містобудівних рішень у регулюванні відносин міст з оточенням забезпечується підвищенням рівня просторової організації системи і використання наявного просторового потенціалу. Обґрунтована модель визначення ефективності містобудівних рішень у відносинах міст і прилеглих територій як відношення корисності пропонованого рішення до сукупних затрат та негативних наслідків від змін у системі. Аналіз просторової організації містобудівного комплексу свідчить, що підвищення його ефективності значною мірою може бути досягнуто шляхом удосконалення внутрішніх і зовнішніх зв'язків елементів комплексу (природно-ландшафтних, економічних, соціальних, інформаційних та інших).

У другому розділі *«Аналіз змін у просторі Львова та їх впливу на оточення»* виявлено суспільно-морфологічні зміни та функціонально-планувальні трансформації Львова в пострадянський період, розглянута архітектурно-просторова морфогенеза сіл та сільського розселення Львівської агломерації в умовах трансформацій.

Головні зміни, які відбулися в суспільно-морфологічній структурі постсоціалістичного Львова, на думку автора монографії, пов'язані з: втратою ролі таких містоутворювальних чинників, як промисловість, еволюцією морфологічних форм і прийомів організації забудови, зокрема житлової; зростанням диференціації, структуризацією простору, поверненням до традиційних форм на основі нових правових умов і технологічних можливостей. На функціонально-морфологічні зміни в містах приміської зони та системи розселення найбільший вплив виявили чинники розташування стосовно до міста-центру, а також пов'язані з переходом міст до нових політичних, господарських і організаційних умов і форм. Вони обумовлюють специфіку організації функцій, безпосередньо вирішують розвиток, стагнацію чи занепад міських поселень та впливають на морфологічні ефекти міських змін, у тому числі й образу. Їх будова та взаємне пов'язання підлягають певній фіксації в просторі міста, творять специфічну, типову для міст окресленої зони, функціонально-морфологічну структуру.

У третьому розділі *«Аналіз змін у просторі приміських елементів та їх взаємозв'язку з містобудівною ситуацією Львова»* розглянуто архітектурно-планувальні зміни в сільській місцевості та просторову структуру нового житлового будівництва у Львівській агломерації. Виявлено та проаналізовано чинники, що впливають на архітектурно-планувальні зміни в сільській місцевості, до яких віднесено зміни в системі земельних та виробничих відносин, способі життя мешканців. Залежать вони від величини поселення;

розташування в складеній системі землегосподарювання, власності, а також демографічних змін та міграції населення. Збільшується кількість людей у зоні, наближеній до центру агломерації, і депопуляція сіл у зовнішній зоні, продовжується деградація значної частини сільської місцевості та динамічний процес урбанізації сільської місцевості приміських зон. Темп таких змін є неоднаковим у різних територіях приміської зони, а також принципово реформує складену функціонально-планувальну структуру села. Відпочинкове розселення в оточенні Львова є етапом в процесі урбанізації рекреаційних територій, визначає напрям подальшого розвитку міста, окреслює місця «витіснення» відпочинкових функцій. У результаті перетворень у зв'язку з урбанізацією колишніх відпочинкових місцевостей принципово змінюється їх роль у системі розселення. Доведено, що відпочинкові функції приміських територій з часом замінюються іншими, зокрема житловими. Зміну функції відпочинку підтверджує й факт, що майже 70% опитаних власників ділянок, зокрема в садово-городніх кооперативах, декларує бажання в майбутньому збудувати тут будинки для постійного проживання.

У четвертому розділі *«Принципи та методи підвищення ефективності територіальних відносин міст і приміських зон»* обґрунтовано підходи і принципи підвищення ефективності містобудівних рішень у регулюванні відносин міст і прилеглих територій. У містобудівній діяльності поняття простору є ключовим, зазвичай воно пов'язується з розміщенням, масштабом та іншими геометричними характеристиками містобудівних об'єктів. При розв'язанні задач оптимізації й розвитку містобудівних систем, крім геометричних характеристик, автор враховує ознаки людського, функціонального та часового вимірів, а також умови.

Аналіз просторового фактора і його місця в системі дій підвищення ефективності регіональної діяльності обумовили потребу розвитку та поглиблення методів його дослідження. Механізми управління містобудівними процесами у відносинах міст і прилеглих територій зосереджені на розробці спільних місцевих правил забудови й використання територій міста-центру та приміської зони. Обґрунтовані принципи й алгоритм виконання такого документа, а також форми його використання в управлінні та регулюванні відносин міст і приміських зон. На завершення наведені приклади апробації нових підходів до вирішення завдань підвищення ефективності взаємодій Львова й оточення, зокрема: ландшафтно-просторової інтеграції природної системи агломерації; покращення містобудівних рішень при реалізації конкурентної забудовної політики; оцінки ефективності містобудівних рішень з підготовки Львова та регіону до Євро-2012. Окреслені засади створюють методологічні рамкові умови просторового проектування, у межах яких

реалізується відповідна структура (алгоритм) виконання планів і проектів просторової організації приміських зон; сформульовано вимоги до передпроектного аналізу, обґрунтування концепцій вирішення фахових задач.

Слід звернути увагу і на положення, які викликають певні сумніви, а також висловити певні зауваження. Зокрема, методики експериментальних досліджень дещо відрізняються від теоретично обґрунтованих принципів і методик системного аналізу. Емпіричні дані по регіону нечітко структуровані згідно з запропонованою моделлю простору і методиками системного аналізу просторової ситуації. Зауваження до дослідження й основних положень роботи вирішальною мірою пов'язані з недостатнім науковим опрацюванням та обмеженістю підходів до трактування простору в містобудуванні, а також відставанням методів аналізу й синтезу містобудівних об'єктів від системної методології науки.

Довершеності виданню надає категоріально-понятійний апарат, застосований автором наприкінці видання. Методологічний апарат, розрахований на повний спектр задач, пов'язаних із дослідженням містобудівного простору. Крім аналізу ситуації, це також комплексна оцінка просторової організованості, прогнозування і планування стратегій розвитку містобудівних систем тощо.

Робота — новаторська, виконана на сучасному рівні наукових знань, у руслі тенденції взаємодії наук. Результати її мають важливе значення для теорії та методології, а також для вдосконалення практичної діяльності в галузі містобудування, вони сприятимуть підвищенню ефективності в забезпеченні керованості та прогнозованості містобудівних процесів. Практична цінність результатів полягає й у тому, що їх можна використати для стратегічного прогнозування та проектування містобудівних об'єктів різного ієрархічного рівня.

Видання цікаве і може бути корисним не лише для архітекторів, урбаністів-практиків, науковців, а й кожному, кому не байдужі просторової організації міських і приміських територій.

Бажаємо автору плідної праці над подальшим розвитком даного дослідження. Це вимога сьогодення і воно може бути успішно розвинуте на більш високому рівні – підготовці до захисту докторської дисертації.

Література.

1. Габрель Михайло Миколайович. Підвищення ефективності містобудівних рішень в організації приміських територій [текст]: моногр. / М.М. Габрель. – Львів: СПОЛОМ, 2014. – 272 с.

2. Білоконь Ю.М. Проблеми містобудівного розвитку територій: навч. посібник. – К.: Укрархбудінформ, 2001. – 80 с.
3. Білоконь Ю.М. Управління розвитком територій (планувальні аспекти). – К.: Укрархбудінформ, 2002. – 148 с.
4. Габрель М.М. Просторова організація містобудівних систем: моногр. – К.: Видавничий дім А.С.С., 2004. – 400 с.
5. Демин Н.М. Управление развитием градостроительных систем. – К.: Будівельник, 1991. – 184 с.
6. Ключниченко Є.Є. Соціально-економічні основи планування та забудови міст. – К.: Укр. акад. архітектури, НДПІ містобудування, 1999. – 348 с.
7. Куць Є.С. Урбанізовані території: методологія та практика планування та управління/ Є.С. Куць, С.В. Куць. – к.: НДПІ містобудування, 2003. – 252 с.
8. Осітнянко А.П. Планування розвитку міста: моногр. – К.: КНУБА, 2001. 460 с.
9. Плешкановська А.М. Функціонально-планувальні на оптимізація використання міських територій. – К.: Ін-т урбаністики, 2005. – 190 с.
10. Ступень М.Г. Використання земель населених пунктів: моногр. – Львів: Львів. держ. агроуніверситет – Тернопіль, 2000. – 359 с.

Аннотація.

Рассмотрено монографию к.т.н. Михаила Габреля „Повышение эффективности градостроительных решений в организации пригородных территорий, которая вышла в свет в издательстве „СПОЛОМ “ (Львов, 2014 год) и предназначена для студентов-архитекторов, урбанистов-практиков, научных работников по проблемам пространственной организации городских и пригородных территорий.

Ключевые слова: пространственная организация, пригородная территория, градостроительные решения, градостроительное регулирование.

Annotation

The monography by candidate of science Michael Gabrel “The enhancement of the effective improvement of the town planning decisions in suburban territory management” issued by Lviv “SPOLOM” in 2014 is intended for students, civil architects, practical urbanists, scientists who are investigating the area organization of urban and suburban area territories.

Keywords: area organization, suburban territory, town planning decisions, town planning regulation management.